

Fylkesmannen i Troms og Finnmark
fmtfpost@fylkesmannen.no

Deres ref: 2019/9782.

Saks nr.:2020/24

Dato: Deatnu/Tana: 30.04.2020
Saksbehandler: Narve S. Johansen
Tlf: 906 85 088

Høringsvar - farledsutdyping inn til Leirpollen

Tanavassdragets fiskeforvaltning (TF) takker for muligheten til å gi innspill til vurderingen av søknad om mudring og dumping av masser i forbindelse med utbedring av farled til Leirpollen/Austertana. TF er den lokale, rettighetsbaserte fiskeforvaltningen på norsk side av Tanavassdraget, og vi vil konsentrere oss om mulige effekter for laksefisk i vassdraget.

Høringsuttalelse med konklusjon:

Tanavassdragets fiskeforvaltning (TF) stiller seg sterkt kritisk til om det over hode er mulig å gjennomføre det beskrevne tiltaket på en forsvarlig måte. Med dagens kunnskapsgrunnlag er det i alle fall ikke grunnlag for å godkjenne det omsøkte tiltaket. Det finnes ikke detaljert kunnskap om laksefiskenes bruk av munningsområdet, og man har dermed heller ikke mulighet til å gi et realistiske scenario for hvordan anleggsperioden vil påvirke bestandene av laksefisk.

Konsekvensutredningen viser at bestanden av sil vil kunne bli betydelig berørt, selv ved mudring på sommerstid, blant annet som følge av forringing av habitatet. Silen er nøkkelarten i økosystemet i Tanamunningen, og viktig som næring for laksefisk. Mangel på sil kan dessuten føre til økt predasjon på laksesmolt.

TF vil påpeke at laksebestanden i Tanavassdraget er en viktig livsnerve i samfunnene både på norsk og finsk side opp langs Tanaelva. Laksebestandene er under gjenoppbygning over minst to laksegenrasjoner, og det er derfor innført smertefulle fiskereguleringer som påvirker både kultur og næringslivet i området. Tanaelva er en nasjonal lakseelv, og fjorden er en nasjonal laksefjord. Vassdraget kvalifiserer med letthet som Norges viktigste for atlanterhavslaks. Hvis det noe sted er grunnlag for å la hensynet til laksebestandene komme først, er det nettopp her.

Det planlagte mudringstiltaket vil med stor sannsynlighet føre til risikofylte forstyrrelser på områdets maritime miljø, og påføre uopprettelige skader på det samlede naturmangfoldet i elvemunningen og fjorden. Mudringen vil utvilsomt påføre store negative virkninger på silens vekstmiljø, laksesmoltens og laksens vandringer og det unike fuglelivet. I tillegg vil ytterligere negative konsekvenser påføres laksefisket og den rike elvesamiske kulturen. TF er sterkt bekymret for at en slik belastende tilstand kan bli en realitet i innløpet til elva og langs vassdraget.

Tiltakets samfunnsverdi med mudring av fjordområdet for større båter, er svært liten i forhold til de miljø- og samfunnsmessige verdier som settes i fare og vil gå tapt ved gjennomføring av tiltaket. Det maritime miljøet i fjordområdet og den elvesamiske laksekulturen har virket positivt sammen gjennom tidene og representerer således uerstattelige samfunnsverdier, både lokalt og nasjonalt. Hensynet til den atlantiske laksen og dens betydning for elvesamisk kulturgrunnlag og bosetting langs vassdraget i hele Tanadalen, må vektlegges.

TF er overasket at konsekvensutredningen inneholder betydelige feil når det kommer til laksefisk. Spesielt er fargekodingen for laksefisk i skjemaet for *arters sårbarhet og anbefalt mudringstidspunkt* ikke i samsvar med den tilgjengelig kunnskap om området. Det er særlig overraskende at konsekvensutredningen ikke har fanget opp oppgangsperioden for de viktige storlaksbestandene i øvre deler av Tanavassdraget. Dette gjør at mudring på sommerhalvåret fremstår som mindre problematisk enn den i realiteten er, hvor realitetene er omskrevet.

TF er imot planene om farledsutdypning i fjordområdet i Tana i en nasjonal laksefjord og i et naturreservat, og fraråder på det sterkeste at tiltaket gjennomføres.

Kort om laksebestandene i Tanavassdraget

Tanavassdraget er det viktigste vassdraget for atlantehavslaks i både Norge og Finland, og elvefangstene har i toppårene utgjort opp mot 50 % av den samlede elvefangsten i Norge. Det er om lag 30 genetisk unike laksebestander i vassdraget, og flere av disse er i dag svært langt unna å nå sine respektive gytebestandsmål. Etter langvarige forhandlinger om nye avtale om fisket i vassdraget (2012-2016) ble det innført ny regulering fra sesongen 2017. Man tok sikte på å redusere fiskedødeligheten med 30 % for å kunne gjenoppbygge laksebestandene i løpet av to laksegenerasjoner (14-16 år). Reguleringene var omfattende og svært kontroversielle. To av foreningene som organiserer fiskerettshaverne på norsk side har støvnet staten på grunnlag av byrdefordelingen i fiskebegrensningene.

Overvåkings- og forskningsgruppa for Tanavassdraget har konkludert med at reduksjonen i beskatningen så langt har vært tilstrekkelig for å gjenoppbygge bestandene i løpet av to laksegenerasjoner. Foregående sesong (2019) var imidlertid den svakeste som er registrert for vassdraget basert på oppgang og fangst. Det ble vurdert at sentrale bestander (lešjohka og Anárjohka) ikke hadde høstbart overskudd før fisket tok til, og det manglet i størrelsesorden 30 tonn hunnlaks for å oppnå forvaltningsmålet. Predasjonsprosjektet (2018-2019) har dessuten dokumentert at gjeddebestanden i øvre deler av vassdraget har potensiale til å ta ut mye laksesmolt. Dette kan gjøre gjenoppbyggingen av blant annet den ikoniske storlaksbestanden i lešjohka mye verre enn forventet.

Med dette som bakgrunn er TF særdeles kritisk til alle tiltak som kan påvirke laksebestandene negativt. Tanafjorden er tross alt en nasjonal laksefjord, og vassdraget et nasjonalt laksevassdrag, og nettopp hensynet til laksebestandene må komme i første rekke i vurderingen om tiltaket er gjennomførbart.

Tiltakets påvirkning på laksefisk

Negative konsekvenser for laksefisk kan deles inn i direkte konsekvenser, og indirekte konsekvenser gjennom effekter på nøkketarten i Tanamunningen; silen (*Ammodytes sp.*).

De direkte konsekvensene for laksefisk er åpenbart minst på vinterhalvåret. Da er det trolig ikke laksefisk av betydning til stede i Tanamunningen. På sommerstid er situasjonen en helt annen. Da er tilstedeværelsen betydelig større da; 1) noen titalls tusen laks vandrer opp vassdraget (mai-september), 2) noen tusen vinterstøinger vandrer ut forbi munningen (mai og juni), og 3) noen hundre tusen smolt vandrer ut munningen (juni og juli). Dessuten tilbringer sjøørretbestanden det meste av sitt sjøopphold i munningsområdet og indre del av Tanafjorden, hovedsakelig fra sent i mai til september. Det gjør også sjørøyebestanden i Julelva, og trolig noen anadrome sik fra Tanavassdraget.

Selv om det er gjennomført mye forskning på laksebestandene i Tanavassdraget, er det aldri gjennomført studie av hverken laksens, eller sjøørretens bruk av munningsområdet. Det finnes derfor ingen kvantitative data på hvordan laksefisk benytter Tanamunningen, og det er dermed ikke mulig å gi realistiske vurderinger av hvordan tiltaket vil påvirke laksefisk. Et detaljstudie av laksen- og sjøørretens bruk av området må derfor være et minstekrav for å kunne vurdere om det er mulig å gjennomføre tiltaket. En aktuell metodikk vil være bruk av fiskemerking med akustiske merker. Vassdragets størrelse og viktighet tatt i betraktning bør et slikt studie foregå i relativt stor skala og over flere år. Fra lokal kunnskap vet vi allerede at vindretning er avgjørende for laksens innvandringsrute i fjorden, ved at sjølaksefiskerne på østsiden av fjorden får mest laks på vestavær og motsatt. Det er derfor mulig at laksens bruk av området vil variere mellom år.

I konsekvensutredningen er det beskrevet at støyen fra arbeidet i farleden kan gi unntakelsesrespons som kan medføre endrede vandringsruter og oppholdssted. Dette kan igjen gi forsinket oppvandring og muligens en redusert fordeling av fisk oppover i vassdraget. Det er forespeilet at dette igjen kan gi økt fangst i sjølaksefiske og redusert fangst i vassdraget. Laksebestandene i Tanavassdraget har spesifikke oppvandringstidspunkt, og fiskereguleringene er spesifikt tilpasset til å begrense uttaket av de store hunnlaksene som hovedsakelig vandrer opp i vassdraget i mai og juni. Forstyrrelser i oppvandringstidspunkt kan derfor også føre til økt beskatning også i vassdraget. Økt tidsbruk i fjorden kan dessuten føre til økt predasjon fra blant annet havert og andre marine predatorer. Potensialet for predasjon fra blant annet havert er ikke kjent, men laksefiskere registrerer til tider skader fra marine predatorer på en betydelig andel av laksen de fanger.

TF sin fremste bekymring er imidlertid påvirkningen på den utvandrende smolten. De er avhengig av å starte næringsøk etter ungsil så snart de er tilpasset overgangen til det marine miljøet. Det er en rekke sammensatte omstendigheter som er avgjørende for sjøoverlevelsen til laks, men det er åpenbart at smolten er svært sårbar i den første fasen den er ute i det marine miljøet. Vi har nylig erfart betydningen for sjøoverlevelsen for laks. Det ble registrert et rekordhøyt antall smolt som vandret ut fra Utsjoki i 2018, og det var lov å håpe på et godt smålaksår i 2019. I stedet opplevde årgangen en spesielt lav sjøoverlevelse, og man fikk det svakeste smålaksåret som er registrert i vassdraget.

TF hadde i utgangspunktet ventet at mudringen skulle være mulig å gjennomføre i løpet av vinterhalvåret, men har tidligere meldt sin reservasjon til Kystverket med bekymring for effekter på silbestanden. Utredningen for silbestanden har vist at det ikke er tilrådelig å gjennomføre tiltaket på vinterstid. Da er silen gravd ned i sanda, og den foretrekker området i farleden i Lavvonjargsundet. Tiltaket vil dermed kunne gi betydelig dødelighet på kort sikt for silen. Spørsmålet er om denne kunnskapen bør lede frem til en

erkjennelse av at tiltaket ikke er gjennomførbart, fremfor å peke på at det er mulig å gjennomføre det på sommeren.

Lavvonjargsundet har det foretrukne habitat for sil, og feltundersøkelsene tyder på at 85-95 % av silbestandene i Tanamunningen er å finne i sundet. Gjennomstrømningen i sundet gjør at substratet er noe grovere her, noe som silen tydeligvis setter pris på. Mudringen vil føre til at kvaliteten på habitatet vil reduseres. I konsekvensutredningen heter det likevel at; «*det antas at de mudrede områdene raskt vil egne seg for sil etter anleggsfasen.*» Det heter videre at; «*det kan forventes minst et par årsklasser med redusert siltetthet i beiteområdene...*»

TFs bekymring for redusert silbestand skyldes ikke bare at mattilgangen reduseres for laksefisk, men også muligheten for at redusert tetthet kan føre til økt predasjon på laksesmolt. Det er store mengder potensielle smolt-predatorer som er samlet i munningsområdet, alt fra fiskender, sjøørret, steinkobbe, oter og ikke minst marine fiskearter. Sammenfall av økt predasjon og svikt i næringstilgang for smolten kan gi svært negative konsekvenser for årgangen.

Feil i konsekvensutredningen

TF vil bemerke at konsekvensutredningen inneholder betydelige feil når det kommer til laksefisk. Spesielt er fargekodingen for laksefisk i skjemaet for *arters sårbarhet og anbefalt mudringstidspunkt* ikke i samsvar med den tilgjengelig kunnskap om området. Dette gjør at mudring på sommerhalvåret fremstår som mindre problematisk enn den i realiteten er:

- Hovedoppgangen av laks til Tanaelva skjer i juni og juli, men lakseoppgangen settes i gang allerede tidlig i mai, og foregår i alle fall ut i september. Det vandrer trolig også noe gjellfisk opp i oktober og november. Det er uforståelig at mai og juni ikke har fått rød farge. Det er da de store hunnlaksene kommer inn Tanafjorden og vandrer opp i Tanaelva. Det er dessuten i denne perioden vinterstøingene vandrer ut fra Tanaelva på vei ut til et nytt sjøopphold. Både de store hunnene og laksestøingene er særdeles viktig for laksebestandene i vassdraget.
- Utvandringen til laksesmolten fra Tanavassdraget foregår hovedsakelig i juni og juli. Vi kjenner ikke til om smolten tilbringer tid i munningsområdet, og disse månedene må derfor markeres som røde for smolten. Utvandringstidspunktet er studert i finske sideelva Utsjoki, hvor man har gode data fra den årlige utvandringen fra 2002 og frem til i dag. Utvandringen settes i gang ved økt vanntemperatur, og hovedmengden av smolt kan vandre relativt konsentrert ut. Utvandringstidspunktet varierer betydelig mellom år, og varierer trolig også mellom smolt fra ulike deler av vassdraget, og dermed fra ulike laksebestander.
- Sjøørreten er til stede i Tanamunningen hovedsakelig fra siste halvdel av mai til et stykke ut i september. Den rødmarkerte perioden må omfatte hele juni og juli som er de viktigste månedene for sjøørretens tilstedeværelse i munningen. På den andre siden er det trolig ikke ørret av betydning til stede på vinterstid, frem til og med april.
- Det virker videre som at man ikke har tatt på alvor at vassdraget har 30 unike laksebestander, samt at de har ulikt oppvandringstidspunkt, bestandsstørrelse osv. Laks fordeler seg ut over 1 200 km

- med elvestrekninger, og laks fra enkelte av bestandene skal vandre hele 300 km opp i vassdraget. Forsinket oppvandring og redusert fordeling av gytefisk er dermed en rimelig alvorlig konsekvens med dette utgangspunktet.